

КОНЦЕПТУАЛЬНО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ АНАЛІЗУ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВЛАДНОЇ ЕЛІТИ

Корнієнко В. О. (Вінницький національний технічний університет),
Добіжа В. В. (Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету)

Визначено концептуально-методологічний інструментарій дослідження політичних еліт, який сьогодні може бути розширений із використанням теорії ігор, системного, синергетичного, тектологічного підходів тощо.

Ключові слова: еліта, владна еліта, політична культура, методологічний інструментарій

Еліта є досить складним і рельєфним об'єктом, який можна вивчати за допомогою інструментарію соціології, політології, соціальної психології й інших наук. На думку В. Філоретова, відповідно до висхідної концептуальної позиції та необхідності пристосувати термін “еліта” до конкретних обставин філософи, історики, соціологи, політологи обирають різні ознаки, якими мають володіти люди, котрі, з їх точки зору, складають еліти: культурні та моральні характеристики, творчі й організаційні здібності, сила волі, твердість віри тощо [1, 307]. Відносно співвідношення вказаних понять, як видається, й слід поставити проблему вибору нами дослідницького інструментарію. У даному випадку дисертант схиляється до думки, що для аналізу свідомісної сфери представників владної еліти доцільніше використовувати інструментарій пізнання у межах політичної культури, а не ідеології.

Хоча остання і є важливою формою політичної свідомості, ми вважаємо, що сьогодні підхід до політичної свідомості представників політичної еліти з позицій ідеології не є показником її визначеності. З об'єктивної точки зору такий наш підхід пов'язаний із тим, що загальної державної ідеології в Україні не існує, згідно статті 15 Конституції України, отже, і не існує єдиної основи для оцінки політичної свідомості владної еліти. Разом з тим, принагідно слід погодитися з М. Михальченком, який вважає, що не можна вимагати консолідації еліти під прапором “єдино правильної” ідеології, оскільки еліта, мобілізована спільною ідеологією, породжує тоталітарні режими. Стабільний, демократичний розвиток можливий лише за добровільного консенсусу між різними частинами еліти, при досягненні “суспільного договору” між ними [2].

Сьогодні ж концептуально-методологічний інструментарій дослідження політичних еліт слід розширити: цікавими, на наш погляд, є дослідження із використанням теорії ігор, системного, синергетичного, тектологічного підходів та інші. Більш того, сучасна українська дослідниця К. Богуславська пропонує застосування так званого “мережевого” підходу,

який становить сьогодні окремих напрямків у дослідженні політичних еліт [3, 351]. Проте йдеться не про сліпе копіювання методів, а про їх розвиток та розширення їх можливостей у межах політичної науки.

М. Розумний у зв'язку із цим слушно ставить запитання: “Чи можливе повернення ідеї еліти в лоно раціональної методології? З часом це поняття, — вважає він, — стане одним з узвичаєних інструментів соціального аналізу, що втратить своє ідеологічне забарвлення (а разом з тим — інтригуючу двозначність) подібно до того, як це свого часу відбулося з поняттями людини, соціуму, як це на наших очах відбувається з поняттям нації. Але ближчим часом поняття еліти буде циркулювати в усіх трьох іпостасях одночасно: 1) як нейтральне поняття; 2) як суспільна ідея; 3) як поняття, що втратило якість ідеї, омертвіла ідея. Методологічно важливо розрізняти вживання цього поняття в конкретних контекстах” [4, 20].

Нові концептуальні можливості для адекватного осмислення значення політичної культури владної еліти, соціально-політичної трансформації в цілому, яка змінює макроструктуру сучасного українського соціуму і вектор його історичного розвитку, відкриває соціальна синергетика. Це аргументовано розкрила в своєму дослідженні С. Денисюк [5].

Цей процес характеризується тим, що особливої значущості набуває суб'єктивний чинник політичної культури (ставлення до політики, політичні цінності, ідеологія, національний характер, культурне середовище і т.д.) вузького елітарного шару соціально-політичної системи, за яким стоїть можливість вибору того або іншого шляху розвитку суспільства. Роль цього чинника цілком порівнювана з роллю флуктуації у відкритій неврівноваженій динамічній системі, яка проходить точку біфуркації]. Структура соціально-політичної системи неоднорідна. Вона включає цілий ряд підсистем — суб'єктів, структура яких також може бути неоднорідною. Дія суб'єктивного чинника на різних рівнях соціально-політичної системи викликає неоднакову реакцію. У самому верхньому шарі соціально-політичної структури — елітарному шарі, такий відгук досягає своїх максимальних значень. Тому слід вважати, що від швидкості і ступеня організації такого соціально-політичного суб'єкта, як еліта, багато в чому залежатиме те, як буде організоване суспільство в цілому.

Зокрема, соціальна синергетика досліджує нелінійні зміни і процеси самоорганізації, що виникають в нестійкому суспільстві. Соціосинергетика акцентує увагу на аспектах соціальної реальності, які в класичних теоріях розглядаються як другорядні і випадкові, хоча в кризовій ситуації, особливо у момент біфуркації, можуть зіграти вирішальну роль [6, 12].

Згідно синергетичним принципам соціетальна система, яка опинилася в режимі біфуркації, може бути виведена з нього на основі нових базисних структур, цінностей і норм поведінки. У цей момент негативну роль грає концептуально-раціоналістична слабкість реформ, соціальна міфотворчість і моральний декаданс. Адже в точці біфуркації випадковість, малі флуктуації серйозно впливають на долю соціуму, який виходить на нову траєкторію

історичної еволюції, щоб забезпечити собі стійкість в соціальному просторі. Інакше соціум приречений на дезінтеграцію, хаос і розпад.

В умовах наростання соціального хаосу соціум прагне реформувати деякі підсистеми, щоб забезпечити стабільне функціонування і продуктивний розвиток. Реформа в одній підсистемі не перетворить кардинально всю соціетальну систему. Остання зберігає свою інтегральну якість. Проте, якщо перетворення охоплюють більшість підсистем соціетальна система може втратити свої механізми і закономірності. Суспільство ризикує не зберегти стабільний стан і, більш того, реформами спровокувати катастрофу.

Суспільство знаходиться в крайній нестійкому стані, і в ньому виникає, загострюючись з часом, конфлікт між старою інституційною структурою і новими соціальними ідеалами, цінностями і інтересами. В період соціетальної біфуркації зростають нелінійні ефекти, з'являються історичні альтернативи. Кардинальну роль в цьому синергетичному процесі відіграють знання, інформація й міфологія. Як відзначає М. Кастельс, “нова влада полягає в інформаційних кодах, в представницьких іміджах, на основі яких суспільство організує свої інститути, а люди будують свої життя і ухвалюють рішення щодо своїх вчинків. Центрами влади стає розум людей” [7, 304].

Це ж стверджує сьогодні А. Сіленко: “Стійкість традиційної класової системи перестала бути такою вже непохитною. З одного боку, фактор матеріального багатства, настільки важливий у минулому, зблід перед фактором статусу, належністю до “вищих шаблів бюрократичних ієрархій”, а також перед особливими здібностями людини, що дозволяють їй “втільовати в собі нові інтелектуальні технології” [8, 155].

Засоби масової інформації виконують галюцінаторну функцію, наркотизуючи уяву людей міфами про солодке життя; реальні можливості кризового суспільства ігноруються. Маніпуляції масовою свідомістю роблять пасивну більшість населення об'єктом інформаційної агресії, вигідній правлячій еліті, оскільки шляхом символічного насильства можна зрадити когнітивні і оціночні структури, нав'язати суспільству нове бачення і розуміння соціального світу [9].

Трансформаційний процес ускладнюється і тим, що процес демократизації відкриває Україну інформаційним і культурним потокам, різко збільшуючи диференціацію ідеологічного поля. Відсутність наукових знань, адекватних складності біфуркаційному руйнуванню соціетальної системи, посилюється радикалістськими імпровізаціями владних структур, що ставлять акцент на лібералізм і ринкову стихію. Як вважає Дж. Стігліц, “моделі реформ, що спираються на загальноприйняті положення неокласичної теорії, швидше за все, недооцінюють роль інформаційних проблем, зокрема проблем корпоративного управління, соціального і організаційного капіталу, а також інституційної і правової інфраструктури, необхідної для ефективного функціонування ринкової економіки” [10, 4].

Нові соціально-культурні знання, ідеали і цінності стимулюють кризу старої ідеології і прискорюють делегітимацію чинного політичного режиму і правлячої еліти. У цій ситуації виникає проблема вибору нового шляху

розвитку. Дилема, яку необхідно розв'язати, постає перед суб'єктами як динамічна нелінійна комбінація історичних альтернатив. Необхідність вибору конкретної альтернативи викликає в суспільстві загострення конкуренції і фетишизацію уявного щасливого майбутнього. Прагнення до новизни втілюється, зокрема, в продукуванні абстрактних ідеалів, доктрин і утопій, нових соціальних ілюзій (свобода, демократія, ринок). У обстановці хаосу люди піддаються впливу, сугестії, особливо з боку засобів масової інформації, які за допомогою PR-технологій маніпулюють поведінкою людських мас, гіпнотизуючи їх віртуальною картиною прийдешнього. У колективній свідомості виникає "ефект футуристичної новизни", і на його фоні різко девальвуються старі інституційні ідеали і цінності. Маніпулятори здійснюють приховану модифікацію цінностей, установок, ідеалів людей, що приводить до зміни їх світосприймання і соціальної поведінки. Постбіфуркаційний соціум самоструктурується на основі нової символічної матриці, яка носить міфологічний характер. Проте не всяка відкрита соціетальна система самоорганізовується і вибудовує нові структури. Якщо в суспільстві відсутні життєздатні структуротворні чинники, то його енергія та інформаційний потенціал розсіюються в зовнішнє середовище. У цьому випадку ресурси суспільства використовуються не на прогресивний розвиток, а переважно на користь прагматичних конкурентів; істотну роль в цьому інволюційному процесі відіграє еліта, що деградує. Наприклад, грошові ресурси, акумульовані фінансовою олігархією в період первинного накопичення капіталу і приватизації, не включаються в процес української модернізації, а працюють в економіках зарубіжних країн.

У гомеостатичному стані суспільство виступає детермінованим об'єктом управління. Соціальний порядок|лад| підтримується за допомогою соціального контролю, але в управлінні суспільством центральну роль грає політична еліта. Вона коригує соціальні відхилення за допомогою управлінського механізму, у тому числі і негативного зворотного зв'язку, що дозволяє суспільству зберігати відносну стабільність тривалий час, хоча в ньому виникають відхилення від норми. Негативні зворотні зв'язки забезпечують стабільність соціальних структур і процесів в хаотичному середовищі. Але ситуація принципово змінюється, коли соціум під впливом дискретних флуктуацій опиняється в зоні біфуркації. Тоді владна еліта перестає виконувати раціональні управлінські функції і керує мотивами самовиживання зосереджується на реалізації власних інтересів, що викликає дезорганізацію в системі негативних зворотних зв'язків. Внаслідок цього в суспільстві зростають девіації, що загрожують стабільності суспільного життя.

Прогресуючі дисфункції негативних зворотних зв'язків підсилюють кризові тенденції в соціумі і в механізмі держави. Владна еліта швидко перебудовується й лише в своїх інтересах використовує ресурси держави. Оскільки головний ресурс державного апарату — влада і можливість витягувати з посади вигоду, то в руках владної еліти цей ресурс конвертується в інші види капіталу, перш за все| в матеріальні блага.

“У міру того, — писав П. Бурд’є, — як розвивається процес інституціоналізації і зростає мобілізаційний апарат, на практиці і в настроях безперервно посилюється вагомість імперативів, пов’язаних з відтворенням апарату і пропонованих їм постів, що прив’язують до себе тих, хто їх займає, всякого роду матеріальними і символічними інтересами, в збиток імперативам прагнення до досягнення мети, проголошеної апаратом” [11, 217].

В умовах кризи цей недолік владної еліти посилюється. Механізм держави з ефективної машини трансформується в дисфункціональну структуру, що ігнорує загальнонаціональні цілі країни і соціальні інтереси більшості населення. Соціум швидко дезорганізується і стає чутливим до випадкових збурень на мікрорівні, де більшість людей безперервно борються за виживання. Структури управління, орієнтовані на детерміновані процеси в рівноважному суспільстві, не можуть здійснювати колишній контроль, оскільки нестійке суспільство генерує нові феномени дезорганізації і розпаду. Це прискорює делегітимацію інститутів і символів старої політики, тим більше, її цілі підміняються груповими інтересами бюрократії. Ескалація кризи розколює національну еліту на субеліти, які орієнтуються або на володарюючу еліту, або на контреліту. Проте силова дія на соціум може призвести до вельми скромних результатів або спровокувати соціальний колапс.

У рамках синергетичного підходу можна по-новому подивитися на трансформаційні ризики і управління кризовим соціумом. Воно повинне бути адекватним нелінійній природі соціоструктурних процесів і критеріям випереджального попередження потенційних загроз. Це має безумовну наукову значущість і актуальність.

Сьогодні політична еліта України демонструє прихильність лінійним мисленню і політиці, хоча життя дискретно проявляє нелінійні ефекти. Зневага синергетичними аспектами трансформації призведе до небезпечних наслідків, які мають нелінійний характер і можуть викликати лавиноподібне наростання хаосу. Таким чином, суспільство у момент біфуркації має справу не тільки з лінійними процесами, ясними і передбачуваними, але і, перш за все, з синергетичними, які мають контрінтуїтивний характер.

У світлі вищевикладеного актуальним є дослідження взаємодії двох системних суб’єктів: підсистеми політичної культури (ставлення до політики, політичні цінності, ідеологія, національний характер, культурне середовище і т.д.) і системи політичної еліти в рамках методології системно-синергетичного підходу. При цьому роль чинника політичної культури еліти можна порівняти із роллю флуктуації у відкритій невірноваженій динамічній системі, що долає точку біфуркації].

Проблеми політичної культури й професійної діяльності правлячої політичної еліти є, на наш погляд, тією сферою наукового пошуку, де виявляється плідним й використання тектологічної методології].

Тектологія (загальна організаційна наука, від грецьк. — вчення про будівництво) — наукова концепція, висунута ще на початку ХХ ст.

А. Богдановим [12]. Загальна організаційна наука А. Богданова може бути використана для аналізу процесів формування і реалізації професійних навичок і обов'язків владної політичної еліти. Ідеї комплексності можна застосувати для оцінки рівня професіоналізму політичної еліти.

А. Богданов виходив з того, що за допомогою системної дії на структурні зв'язки в комплексі та його оточення можна управляти процесами змін в суспільній практиці. Він вважав, що вищою формою соціальної причинності є організована трудова причинність. На наш погляд, такий підхід Богданова можна застосувати і для дослідження результатів практичної і теоретичної діяльності правлячої політичної еліти.

Сучасній еліті, особливо владній, часто не вистачає політичної культури для того, щоб на кожному щаблі соціального перевлаштування переглядати свій практичний досвід, давати об'єктивну оцінку рівню власного професіоналізму і шляхів приходу до нього. Сьогодні, в період проведення українських реформ, особливо актуальна, як видається, думка А. Богданова про те, що роки суспільної дезорганізації або масштабних організаційних спроб завжди визначають гостру потребу в науковому осмисленні логіки того, що відбувається, пошуку механізму формування і регулювання у ході суспільного перевлаштування, але це часто, на жаль, приводить до зміни точки зору на набутий досвід. А. Богданов вважав, що час серйозних соціальних змін додає до оцінки організаційно-управлінського досвіду нову точку зору, диктує необхідність змінювати шкали оцінки ситуації. Він вважав, що мінливість обставин пред'являє виняткові вимоги до політичної еліти, ставлячи перед нею організаційні завдання всебічно і інтегрально.

Україна на шляху свого історичного розвитку тільки за період незалежності мала значну кількість таких складних соціально-політичних обставин, які вимагали кардинального переосмислення і переорганізації всієї діяльності політичних владних еліт суспільства, політичних інститутів влади. І на кожному з них була і залишається актуальною богданівська парадигма: узагальнено-усвідомлена постановка реальних організаційних завдань дає практичну можливість узагальнено-організаційного підходу до вироблення методів їх розв'язання.

Беручи за основу своїх наукових побудов елементи, позначені як "активність", А. Богданов виділив способи, завдяки яким можна бачити організацію активностей. В області дослідження владної політичної еліти це, на наш погляд, виглядає таким чином: поки питання про професіоналізм української політичної еліти розв'язуватиметься тільки як приватне питання, а не як системна проблема, він не матиме шансів на справжню реалізацію. Формування професіоналізму владної політичної еліти невіддільне від розв'язання безлічі інших соціальних проблем, ланок єдиної соціальної системи, у тому числі і підвищення її політичної культури і свідомості.

Разом з тим, поки не буде розв'язане питання реального підвищення рівня професіоналізму української політичної еліти, не відбудеться серйозних успіхів і в розв'язанні соціальних проблем в Україні. Тобто

реальні, прогресивні соціально-економічні зміни в українському суспільстві вимагають загальноорганізаційного розв'язання проблем комплексного формування професіоналізму політичної еліти.

Тектологія А. Богданова, як методологічна наука про організацію досвіду, що використовує емпіричні та індуктивні методи не тільки з теоретичної, але і з практичної точки зору, може служити своєрідним системним каркасом організації державної підготовки, добору, розстановки і використання політиків-професіоналів, політичної еліти, для підвищення якості і продуктивності їх діяльності в розв'язанні завдань, що стоять перед Україною в XXI столітті.

Зупинимось на деяких ключових конструктивних ідеях тектології А. Богданова, які, з нашої точки зору, можливо використовувати для формування і оцінки професіоналізму української політичної еліти. Зокрема, тут працюють такі тектологічні категорії, як “кон’югація”, “інгресія”, “дезінгресія”, “підбір в системі”, “спеціалізація”, “гнучкість”, “стійкість” та інші при аналізі діяльності політичних еліт.

На думку А. Богданова, чим пластичніший комплекс, тим більше в ньому утворюється комбінацій осмисленого використання наявних ресурсів за будь-яких умов, що його змінюють. Так, політичні еліти є структурними елементами соціально-політичного комплексу. Елементу комплексу, яким є той або інший суб’єкт активної політики (представник політичної еліти або елітне угруповання), потрібно проявляти тим більшу здібність до гнучкого реагування на умови, чим більш високий рівень політичної діяльності на якому він знаходиться. У цій гнучкості можна бачити один з показників високого професійного рівня суб’єкта, що діє у сфері політики.

Розглянемо питання, що пов’язане з проблемою моноцентризму й багатоцентризму влади (його можна застосувати в плані дослідження проблем співвідношення регіональної та центральної політичної еліти).

Життєва активність будь-якої соціальної і політичної організації, концентруючись навколо одного авторитету, часто здійснюється за рахунок зменшення сил, пов’язаних з іншим авторитетом. Коли ж йдеться про владу, то процес боротьби за неї можна вважати постійним явищем, а багатоцентризм розвивається в хронічно посилювану дезорганізацію. У політиці виходом із стану руйнівної конфронтації центрів може бути лише моноцентризм, перехід панування до однієї із сторін. Чим більш повне і стале підпорядкування, тим більш ймовірним є припинення дезорганізації.

Слід розглянути й такі конструктивні елементи організаційної науки, як інгресія й дезінгресія, що відповідають існуванню чи відсутності зв’язків між ланками системи. Вони вельми помітні у області боротьби політичних еліт за владу. Якщо перенести вказані конструктивні елементи в царину проблеми, що пов’язана із функціонуванням в суспільстві різних сегментів політичної еліти як окремих не взаємопов’язаних або взаємопов’язаних частин системи політичної влади, то можна зазначити наступне.: коли вони не узгоджені загальним порядком дій (законами і правилами політичного протиборства), загальною ідеєю (благополуччя і цілісність держави) і

єдиними планами діяльності (процвітання суспільства, недопущення його кризового стану), то відсутність зв'язків (дезінгресія) нейтралізує загальну продуктивну результуючу, руйнує єдину соціальну цілісність суспільної тканини.

Інгресія і дезінгресія та окремі випадки її прояву у вигляді асиметричних зв'язків (егресія — як тип централізму, й дегресія — як скелетний тип зв'язку) дає можливим уявити соціальне угруповання у вигляді елітної верстви або системи “еліта — громадянське суспільство”, “лідер — еліта” певним конструктивним утворенням, де разом із гнучкими зв'язками, оформленими у вигляді загальних ідей, загальних оцінок дійсності, загальних цінностей, існують супідрядні частини на принципах скелетної системи.

Якщо торкнутися проблеми професійної діяльності політичної еліти в межах тектологічного закону найменш сприятливих умов або найменших позитивних величин, то можна побачити, що закон несе в собі не тільки обґрунтування вимог формувати професіоналізм в діяльності правлячої політичної еліти, але і необхідність того, щоб остання адекватно (професійно) оцінювала своє місце і свій вплив на весь політичний процес. Разом з тим, за допомогою цього закону можна прогнозувати і ступінь політичної довговічності тих чинників влади, які трансформують енергію політичних еліт в різні форми своїх владних повноважень.

Ще одна проблема — консервативного і прогресивного видів добору в сфері генезису політичних еліт, організаційних форм і динаміки їх продуктивної діяльності, прогресивному позитивному або негативному відтінку підбору в структурі соціальних систем, рівномірному розподілі активностей-опорів між ланками цілого. Нині в українському суспільстві не існує якоїсь єдиної, науково обґрунтованої системи політичної підготовки і добору (тобто реалізації тектологічного закону добору) тих, хто творить політику, критеріїв формування в них професійного підходу до політичної діяльності, а також її оцінки. Але саме життя вимагає розв'язання даної проблеми через здійснення масштабного організаційного завдання: в рамках інтеграції всієї професійної політичної діяльності забезпечити науково систематизовану, з широко розгалуженою спеціалізацією її складових частин, теоретичну і організаційно-методичну підготовку і перепідготовку політиків-професіоналів.

Характер даного завдання складний не тільки за суб'єктною складовою політичної влади. Існує ряд об'єктивних проблем, що вимагають специфічного і довготривалого розв'язання. Серед них слід виділити наступні:

не до кінця оформленим є сучасний організаційний досвід діяльності політичної еліти у владі;

слабкі суспільні політичні традиції демократичного характеру;

суспільний менталітет радше диктує повернення до авторитаризму, ніж затвердження парламентаризму, лібералізму і широких правових гарантій окремого громадянина;

не виявляються стійкі тенденції забезпечення чистоти виборних процесів, особливо регіонального і місцевого масштабу;

сепарація політичних партій, об'єднань, рухів проходить неоднозначно і до кінця не закінчена;

в ряді областей суспільно-політичного життя залишається фактом диктат корумпованих структур і кримінальних сил тощо.

Зрозуміло, що політична еліта — соціальний продукт суспільної системи, володіє тими ж приблизно якостями, що і суспільство.. У нас тільки напрацьовується організаційний і етично-психологічний досвід діяльності політичних еліт, схожий з досвідом еліт інших демократичних суспільств. Але в рамках даної теми важливо інше: тектологічний закон свідчить про необхідність інтеграції всіх частин суспільства в ім'я стійкості всієї конструкції в цілому.

Слід також звернути увагу на ідеї А. Богданова, пов'язані з проблемами рівноваги в системах. На його думку, переважання в суспільстві стійких або нестійких, з погляду психологічних якостей особистості, типів політиків-професіоналів багато в чому залежить від соціального середовища. Це можна розуміти як політичний менталітет електорату, політичну культуру і традиції суспільства, характер політичної системи, життєві соціально-практичні ідеали, які істотним чином впливають на прихід в політичну еліту тих або інших політиків з лідерськими схильностями. Але не тільки прихід в професійну політику багато в чому визначається станом соціального середовища. Продукування таких політиків, характер відходу з політичної сцени багато в чому визначаються тим, яка політична культура і які ідеали панують в суспільстві, чи існує в його структурі тяга до рівноваги або переважає інтенція до зламів, руйнувань. Відповідно, тяжіння до рівноваги втілюється у виборі як самих лідерів, так і підтримці їх діяльності.

Комплекси неврівноваженого типу, під якими слід мати на увазі представників верхнього шару політичної еліти, мають найбільшу суму зіткнень із зовнішнім середовищем, ніж комплекси урівноваженого типу. Якщо говорити про них в межах тектологічної методології, то такого роду особи здатні або до розвитку, до прогресивних перемог над зовнішніми силами, або до деградації через поразки. За наявності відповідної потребам суспільства політичної культури владної еліти слід розраховувати на активність і організованість професійних політичних дій. За відсутності таких сам представник політичної еліти ризикує зникнути з політичної сцени.

Таким чином, перераховані тектологічні ідеї А. Богданова, можуть, на наш погляд, служити серйозними методологічним підґрунтям при створенні єдиної системи формування і оцінки професійної діяльності політичної еліти українського суспільства.

Література

- 1.Філоретов В.М. “Еліта” в системі міждисциплінарних досліджень // Еліти і цивілізаційні процеси формування націй. – К.: ТОВ УВПК “Екс об”, 2006. – Т.1. – С.307–309.
- 2.Михальченко М.І. Пошук лідерів: чесних, талановитих, справедливих // Політичний менеджмент. – Спеціальний випуск. – 2006. – С.15–22.
- 3.Богуславська К.О. Застосування мережевого підходу у дослідженнях політичних еліт // Еліти і цивілізаційні процеси формування націй. – К.: ТОВ УВПК “Екс об”, 2006. – Т.1. – С.351–361.
- 4.Розумний М.М. Ідея і нація в інформаційну епоху. – Харків: Майдан, 2006. – 340 с.
- 5.Денисюк С.Г. Імідж політичного лідера в контексті розвитку української політичної культури: особливості формування та механізми реалізації: Автореф. дис. ... канд. політ. наук / Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – Київ, 2007. – 20 с.
- 6.Ельчанинов М.С. Социальная синергетика и катастрофы России в эпоху модерна. Серия: “Синергетика в гуманитарных науках”. – М.: Основы, 2005. – 240 с.
- 7.Кастельс М. Могущество самобытности // Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология. – М: Academia, 1999 – С. 300–307.
- 8.Сіленко А.О. Цифрова нерівність як результат нерівномірності поширення трансформацій, що відбуваються у світі під впливом інформаційних технологій // Еліти і цивілізаційні процеси формування націй. – К.: ТОВ УВПК “Екс об”, 2006. – Т.1. – С.155–162.
- 9.Синергетическая парадигма. Многообразие поисков и подходов. –М.: Начала, 2000. – 224 с.
- 10.Стиглиц Дж. Куда ведут реформы? (К десятилетию начала переходных процессов) // Вопросы экономики. – 1999. – № 7 – С.4–15.
- 11.Бурдьє П. Социология политики. – М.:Начала, 1993.–237 с.
- 12.Богданов А.А. Тектология: Всеобщая организационная наука. – М.: Финансы, 2003. – 496 с.